

ANDRZEJ PAWLIK

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

POTENCJAŁ JAKO KLUCZOWY CZYNNIK DO ROZWOJU INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI. DOŚWIADCZENIA WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Abstract: Potential as a Key Factor for Smart Specializations Development. Observations Based on Świętokrzyskie Voivodeship. Level of innovation in the European Union is weak, only Scandinavian countries are its leaders. That is why EU does not give up in its policies and strategies on creating favorable conditions in each country to help them become an innovation leader. An extremely crucial innovation policy and strategy tool is so called a *smart specialization* (smart specialization strategies SSS), which on a supra-regional level is supposed to enhance strategy of smart growth implementation. Innovation policy should involve elements of science, technology and industry. In narrow definition innovation policy is a set of documents: strategies, programs, directives, reports, metrics and evaluation for its formation. In this article there has been formulated a thesis that in Poland implementation of a smart growth concept is not possible in neglected regions without improvement of some key factors, namely economic structures and quality of human and social capital. Investing in smart specialization has a strategic dimension, because EU once again counts on the fact that all regions and countries will encounter specializations, so that we will win in the global market competition.

The aim of this article is to demonstrate strategic documents (EU or national) and potentials which determine the process of smart specialization emergence based on Świętokrzyskie Region experience and others seeking to improve their economic structures and quality of human and social capital.

Keywords: Economic development, innovation, innovation potential, innovativeness, space.

Wstęp

W literaturze, jak również w praktyce przyjmuje się, że poziom innowacyjności można określić przez ocenę narodowego systemu innowacji, bo wskazuje on, z jakich czynników technologicznych, instytucjonalnych czy systemowych wynika umiejętność generowania, absorpcji i dyfuzji innowacji poszczególnych krajów [Okoń-Horodyńska 2015, s. 246]. Według Nelsona i Rosenberg [1993, s. 3-5] narodowy

system innowacji stanowi zbiór instytucji, których interakcje determinują innowacyjność krajowych przedsiębiorstw i całej gospodarki. Narodowy system innowacji oznacza konstrukcję obejmującą całość powiązanych ze sobą instytucjonalnych i strukturalnych czynników w gospodarce narodowej i społeczeństwie, które łącznie i indywidualnie generują, selekcionują i wchłaniają innowacje [Okoń-Horodyńska 1998]. Wytworzenie sprawnego i skutecznego narodowego systemu innowacji jest nadrzędnym celem polityki innowacyjnej. Polityka innowacyjna dąży do stworzenia skutecznego systemu powiązania nauki, biznesu, administracji i rynku, który zapewni szybką realizację innowacji zwiększających konkurencyjność gospodarki i wzrost jakości życia społeczeństwa. Jej celem jest wspieranie aktywności innowacyjnej na różnych szczeblach gospodarki. Ogromnie ważnym narzędziem polityki i strategii innowacji są tzw. inteligentne specjalizacje (*smart specialisation strategies*, SSS), które na poziomie ponadregionalnym mają służyć realizacji strategii inteligentnego wzrostu. Polityka innowacji powinna wiązać elementy polityki naukowej, technologicznej i przemysłowej. W wąskim ujęciu polityka innowacji jest zestawem dokumentów: strategii, programy, dyrektywy, raporty, mierniki oceny służące jej kształtowaniu.

W opracowaniu sformułowano tezę, że w Polsce wdrożenie koncepcji inteligentnego rozwoju nie jest możliwe w województwach zaniedbanych, bez poprawy kluczowych czynników: gospodarczych, jakości kapitału ludzkiego, społecznego stanowiących ich określone potencjały. Postawienie na inteligentne specjalizacje ma również wymiar strategiczny, bo UE po raz kolejny liczy na to, że wszystkie regiony i kraje znajdą specjalizacje, dzięki którym wygramy w konkurencji na globalnym rynku.

Celem opracowania jest przedstawienie strategicznych dokumentów (unijnych i rządowych) i potencjałów ułatwiających proces wyłaniania i rozwoju inteligentnych specjalizacji z wykorzystaniem doświadczeń woj. świętokrzyskiego i innych województw dążących do poprawy ich struktur gospodarczych oraz jakości kapitału ludzkiego i społecznego.

1. Strategiczne dokumenty w UE i Polsce

Pojęcie inteligentnych specjalizacji pojawiło się w związku z wieloletnim programowaniem polityki spójności w horyzoncie czasu na lata 2014-2020. Otwierającym tę tematykę dokumentem stała się *Strategia Europa 2020* [2010], a Komisja Europejska przedstawiła dokumenty opisujące, w jaki sposób polityka regionalna może wpływać na „inteligentny wzrost”. Są one zawarte m.in. w dwóch rozporządzeniach:

- ustalającym wspólne przepisy dla funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności [Komisja Europejska 2012],
- dotyczącym Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego [European Commission 2012].

Także Polska podjęła problematykę inteligentnych specjalizacji w dokumentach programowych dotyczących założeń rozwoju społeczno-gospodarczego. Do najważniejszych dokumentów należą:

- *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa strategia rozwoju kraju* [2013],
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030* [2011],
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie* [2010],
- *Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo* [2012].

Jeden z trzech priorytetów *Strategii Europa 2020* to inteligentny rozwój, czyli rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach jako siły napędowej rozwoju społeczno-gospodarczego Europy. Kluczowe znaczenie dla skutecznego wdrożenia inteligentnych specjalizacji ma inicjatywa na rzecz poprawy warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji – Unia Innowacji [*Komisja Europejska* 2010]. Uzupełniające znaczenie dla wdrożenia modelu inteligentnego rozwoju w Unii Europejskiej mają jeszcze dwie inicjatywy:

- *Mobilna młodzież* – mająca na celu poprawę wyników systemów kształcenia oraz podniesienie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej,
- *Europejska agenda cyfrowa* – umożliwiająca upowszechnienie szybkiego Internetu oraz dostęp gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom do czerpania korzyści z jednolitego rynku cyfrowego.

W specjalnym Komunikacie zatytułowanym: *Polityka regionalna przyczyniająca się do inteligentnego wzrostu Strategii Europa 2020* Komisja Europejska określiła, w jaki sposób polityka regionalna może przyczynić się do inteligentnego wzrostu gospodarczego w UE. Założeniem UE jest wspieranie przez politykę regionalną inteligentnego wzrostu we wszystkich regionach ze szczególnym uwzględnieniem parków naukowych i technologicznych jako instytucji istotnych dla stymulowania innowacji i rozwoju regionalnego. W dokumencie określono listę akcji, jakie umożliwiają według Komisji Europejskiej osiągnięcie celów inteligentnego wzrostu zaprogramowanych w *Strategii Europa 2020*. Jako podstawowa została określona akcja polegająca na wdrożeniu inteligentnej specjalizacji, która ma służyć koncentracji zasobów na najbardziej obiecujących obszarach komparatywnych przewag poszczególnych regionów. Inteligentna specjalizacja to kluczowa koncepcja regionalnej polityki innowacyjnej. Promuje ona: efektywne, sprawne i wykorzystujące synergii wykorzystanie publicznych środków na inwestycje w sferze badań i innowacji; państwa członkowskie i regiony w dywersyfikacji struktury gospodarki i podwyższeniu pozycji istniejących przemysłów i wzmocnieniu ich innowacyjnych potencjałów. Oznacza to dysponowanie w regionie strategią rozwojową zorientowaną na innowacyjność, jaka bazuje na silnych stronach i konkurencyjnych przewagach. Prowadzi to do specjalizowania

gospodarki w sposób inteligentny, oparty na zasobach regionu i określeniu, jakie specjalności mogą być rozwijane w porównaniu do tych w innych regionach.

Strategia inteligentnej specjalizacji to według tego dokumentu wieloletnia strategia zorientowana na dobrze funkcjonujące krajowe i regionalne systemy badań i innowacji. Cechą wyróżniającą strategię inteligentnych specjalizacji jest silna orientacja na zewnątrz w kierunku wykorzystania globalnych przewag konkurencyjnych.

Z punktu widzenia problematyki inteligentnych specjalizacji podjętej przez Polskę w dokumentach programowych dotyczących założeń rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego kraju w horyzoncie perspektywicznym, czyli do 2030 r. i w horyzoncie tożsamym z programowaniem perspektywy finansowej UE, czyli do 2020 r. bardzo ważne są zintegrowane strategie:

- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybnictwa na lata 2012-2020* [2012],
- *Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030)* [2013],
- *Strategia Sprawne Państwo 2020* [2013],
- *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”* [2013],
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020* [2013],
- *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* [2013],
- *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020* [2013],
- *Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko 2020* [2012].

W strategii *Dynamiczna Polska 2020* [2013] stwierdzono, że konieczność wskazania inteligentnych specjalizacji na poziomie krajowym i regionalnym wynika z obowiązku spełnienia przez Polskę warunku *ex ante*, określonego przez Komisję Europejską jako niezbędnego dla wskazania wsparcia na rozwój B + R i przedsiębiorstw ze środków funduszy strukturalnych UE na lata 2014-2020.

Dokumentami wskazującymi krajowe specjalizacje w zakresie badań i innowacji są:

- Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej.
- Krajowy Program Badań.
- Wyniki projektów foresight.

Problematyka dopasowania inteligentnych specjalizacji do regionalnego kontekstu rozwojowego przedstawiona jest w dokumencie *Dynamiczna Polska 2020* wskazującym na trzy najważniejsze źródła inspiracji. Ważne jest wspieranie wprowadzenia innowacji nie tylko w zakresie nowych branż, lecz również poszukiwanie i wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań w dziedzinach tradycyjnie kluczowych gałęzi regionalnych lub lokalnych gospodarek. Niemniej w dłuższym okresie istotne jest uzyskanie zdywersyfikowanej struktury gospodarki, opartej na filarze nowoczesnych usług oraz przemysłach i technologiach o największym potencjale wzrostu.

2. Wyłanianie inteligentnych specjalizacji w województwach i kraju

Proces wyznaczania regionalnych inteligentnych specjalizacji przebiegał oddolnie, dlatego istnieje duże zróżnicowanie w przyjętej metodyce, przebiegu procesu ich wyłaniania oraz efektach końcowych. Można wyróżnić dwa podejścia wyłaniania regionalnych inteligentnych specjalizacji: branżowe i procesowe. W podejściu branżowym uwaga koncentrowana jest na wyborze konkretnych branż lub ich grup. Podejście procesowe odchodzi od tradycyjnie rozumianych branż, a w większym stopniu koncentruje się na zależnościach występujących między różnymi potencjałami regionalnymi: gospodarczym, instytucjonalnym, społecznym itd.

Dyskusje na temat procesu identyfikacji i wyboru inteligentnych specjalizacji zbiegły się z procesem aktualizacji wojewódzkich strategii rozwoju i regionalnych strategii innowacji, które zgodnie z zapisami *Ustawy [2006] o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* podlegają konsultacjom społecznym. Problematyka specjalizacji regionalnych była elementem podawanym szerokim konsultacjom. Tabela 1 zawiera inteligentne specjalizacje województw, które zostały pogrupowane w 20 obszarów tematycznych.

W poszczególnych województwach wyznaczono od 2 do 8 inteligentnych specjalizacji i są one wypadkową ich potencjałów. Inteligentne specjalizacje są definiowane zarówno w ujęciu sektorowym, horyzontalnym i wielopłaszczyznowym wskazującym na potrzebę współpracy nie tylko na płaszczyźnie gospodarczej, ale społecznej i instytucjonalnej. Do najczęściej wybieranych inteligentnych specjalizacji należą technologie informacyjno-komunikacyjne, które wybrało 10 województw. Są one bardzo różnie definiowane od rozumienia sektora ICT bardzo szeroko (przetwarzanie informacji, multimedia, programowanie, usługi ICT) aż po koncentrowanie się na branży gier komputerowych. Wybranie ICT za kluczową specjalizację może oznaczać wyrównywanie poziomu potencjałów regionalnych w tym właśnie obszarze. Ze strategicznego punktu widzenia posunięcie to jest słuszne, może oznaczać, że rozwój społeczeństwa informacyjnego w Polsce stał się istotnym celem działań władz publicznych na poziomie regionalnym.

Należy mieć na uwadze i to, że województwa zgłaszają także specjalizacje, na które KE przeznaczy największe wsparcie finansowe. Od lat wiedzie prym *Life science*, zrównoważona energia (gospodarka niskoemisyjna) i ICT.

Analiza liczby inteligentnych specjalizacji w poszczególnych województwach prowadzi do wniosku, że większość województw opiera swój rozwój na dziedzinach związanych z zasobami przyrodniczymi: biogospodarka, zdrowa żywność, turystyka zdrowotna. Są też takie województwa, w których to tradycyjne gałęzie przemysłu w dalszym ciągu będą odgrywały istotną rolę w rozwoju regionalnym np. przemysł metalowy i budowlany w woj. świętokrzyskim. Wydaje się prawdopodobne, że ograniczenie się do kilku specjalizacji w województwie było skutkiem chęci wskazania

rzeczywistej specyfikacji regionalnej i może świadczyć o dojrzałym podejściu do oceny własnych potencjałów. Proces wyłaniania inteligentnych specjalizacji w województwach jest jeszcze otwarty, a prowadzony monitoring obecnych inteligentnych specjalizacji powinien się przyczynić do ewentualnej ich modyfikacji.

Tabela 1

Inteligentne specjalizacje województw

Województwo	ICT/multimedia	biogospodarka	zdrowa żywność	medycyna/turystyka zdrowotna	przemysł maszynowy i metalowy	energetyka (w tym OZE)	chemia	przemysły kreatywne	usługi dla biznesu	budownictwo	logistyka i inżynieria wodna i lądowa	wysoka jakość życia	przemysł drzewny i meblarski	przemysł wydobywczy	produkcja wyrobów z tw. sztucznych	przemysł włókienniczy/lwzornictwo	lotnictwo i kosmonautyka	brama na wschód	technologie offshore	ekonomia wody	Suma	
Dolnośląskie	x	x	x	x	x		x							x							7	
Kujawsko-pomorskie	x	x		x	x			x			x				x						7	
Lubelskie	x	x		x		x															4	
Lubuskie		x	x	x	x								x								5	
Łódzkie	x		x	x		x				x						x					6	
Małopolskie	x	x				x	x														4	
Mazowieckie	x		x						x			x									4	
Opolskie			x		x	x				x											5	
Podkarpackie	x											x					x				3	
Podlaskie		x																x			2	
Pomorskie	x	x		x		x		x	x		x									x	8	
Śląskie			x	x	x					x											4	
Warmińsko-mazurskie			x										x								x	3
Wielkopolskie	x	x	x		x		x	x													6	
Zachodniopomorskie		x		x	x				x		x										5	
Świętokrzyskie			x	x	x					x											4	
Suma	9	9	9	9	8	5	4	3	3	4	4	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	

Źródło: [Dziemianowicz *et al.* 2014, s.74].

W Polsce poza regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami wyłoniono specjalizacje krajowe. Proces identyfikacji i wyboru krajowych inteligentnych specjalizacji rozpoczął się w 2012 r. Podstawowymi dokumentami, stanowiącymi punkt wyjścia do określenia krajowych inteligentnych specjalizacji były: *Foresight technologiczny przemysłu – InSight 2030* i *Krajowy Program Badań. Krajowa inteligentna specjalizacja* to dokument otwarty, który będzie podlegał ciągłej weryfikacji i aktualizacji opartej na systemie monitorowania zachodzących zmianach społeczno-gospodarczych. KIS określa priorytety gospodarcze w obszarze B + R + I, których rozwój zapewni tworzenie innowacyjnych rozwiązań społeczno-gospodarczych, zwiększenie wartości dodanej gospodarki i podniesienie jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych. W dokumencie KIS wskazano 18 krajowych inteligentnych specjalizacji, które określono w ramach następujących działań: zdrowe społeczeństwo, biogospodarka rolno-spożywcza, leśno-drzewna i środowiskowa, zrównoważona energetyka, surowce naturalne i gospodarka odpadami, innowacyjne technologie i procesy przemysłowe.

Wdrażanie KIS będzie się odbywać zarówno przez realizację programów krajowych np. projekty, NCBi R, PARP, jak i przy wykorzystaniu środków unijnych w ramach programów operacyjnych, głównie POIR. W Polsce prace nad inteligentnymi specjalizacjami prowadzono zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym. Należy podkreślić, że prace prowadzone były niezależnie i to, że nie przyjęto zasady, że krajowe inteligentne specjalizacje są nadrzędne względem specjalizacji określonych na poziomie regionalnym.

Określenie inteligentnych specjalizacji krajowych i regionalnych nie jest procesem zakończonym. Wraz ze zmianą warunków społeczno-gospodarczych w kraju i województwach oraz wynikami rankingów dotyczącymi innowacyjności może być konieczna aktualizacja obecnie dokonanych wyborów, dlatego też krajowa i regionalna strategie innowacji powinny być stale monitorowane.

3. Potencjały województw

Przeprowadzone badania wskazują, że wiele proponowanych specjalizacji polskich województw nie jest poparta niezbędnymi do ich rozwijania potencjałami, a już szczególnie potencjałem innowacyjnym określającym innowacyjność. W przeprowadzonej analizie wykorzystano wyselekcjonowane cechy charakteryzujące innowacyjność. Zostały one podzielone na cztery grupy, które razem określają potencjał innowacyjny i są to: potencjał gospodarki, potencjał nauki, potencjał techniki i innowacji oraz potencjał intelektualny. W ramach tak wyznaczonych grup ustalono 46 cech statystycznych, które charakteryzując daną grupę interpretowały innowacyjność poszczególnych województw. Na podstawie 46 cech – zmiennych za pomocą metody bezwzorcowej obliczono syntetyczne wskaźniki dla każdej z czterech grup (tj. dla: potencjału gospodarki, potencjału nauki, potencjału techniki i innowacji i potencjału intelektualnego), zob. tab. 2.

Tabela 2

Potencjał innowacyjny województw – ogólny wskaźnik syntetyczny
w 2002 i 2009 r. i prognozowany na 2016 r.

Województwo	Wsk. synt. 2002	Wsk. synt. 2009	Wsk. synt. 2016
Lubuskie	0.128	0.224	0.319
Opolskie	0.129	0.255	0.380
Warmińsko-Mazurskie	0.137	0.227	0.316
Świętokrzyskie	0.141	0.256	0.370
Podlaskie	0.152	0.245	0.337
Podkarpackie	0.159	0.273	0.387
Kujawsko-Pomorskie	0.178	0.314	0.450
Lubelskie	0.209	0.330	0.450
Pomorskie	0.211	0.360	0.508
Zachodniopomorskie	0.215	0.304	0.392
Łódzkie	0.253	0.431	0.609
Wielkopolskie	0.286	0.472	0.659
Dolnośląskie	0.309	0.496	0.683
Małopolskie	0.336	0.516	0.695
Śląskie	0.365	0.578	0.790
Mazowieckie	0.643	0.937	1.230

Źródło: Obliczenia własne na podstawie zgromadzonej bazy danych statystycznych zawierającej 46 zmiennych dla poszczególnych województw w 2002 i 2009 r. z BDR i BDL GUS i prognozy na 2016 r., [Pawlik 2014, s. 105].

Analizując szeregi czasowe, które składały się z obserwacji w dwóch punktach czasowych (wskaźniki syntetyczne za 2002 i 2009 r.) sporządzono prognozę potencjału innowacyjnego województw na 2016 r. (tab. 2 i 3). Ograniczenia wydawnicze nie pozwalają na szersze omówienie samej metodyki, która zawarta jest w książce autora [Pawlik 2014, s. 91-151].

Z przeprowadzonych badań wynika, że w 2016 r. potencjał innowacyjny we wszystkich województwach wzrośnie, a najbardziej w woj. mazowieckim (zob. tab. 3). Województwo mazowieckie będzie kreatywnym centrum i zdecydowanym liderem wzrostu potencjału innowacyjnego. Także woj. śląskie zdecydowanie przyspieszy i będzie niekwestionowanym wiceliderem dzięki wzrostowi potencjału nauki, techniki i innowacji oraz intelektualnego. Za dwa lata dzięki wzrostowi potencjałów nauki i intelektualnego woj. dolnośląskie zajmie trzecie miejsce i wyprzedzi woj. małopolskie, które zwłaszcza w potencjałach nauki i techniki i innowacji nie odnotuje wzrostów. Tuż za woj. małopolskim plasuje się wielkopolskie, charakteryzujące się dużą dynamiką wzrostu potencjałów gospodarki, intelektualnego, techniki i innowacji

oraz nauki. Rywalizacja między tymi dwoma województwami może przyczynić się do wyrównania potencjału innowacyjnego województw: dolnośląskiego, małopolskiego i wielkopolskiego.

Tabela 3

Prognozowane wskaźniki syntetyczne potencjału na 2016 r.

Województwo	PG	PN	PT	PI
Dolnośląskie	0.8151	0.5502	0.5858	0.7820
Kujawsko-Pomorskie	0.4805	0.2357	0.4076	0.6791
Lubelskie	0.3584	0.3215	0.3545	0.7677
Lubuskie	0.4929	-0.0199	0.1416	0.6640
Łódzkie	0.5594	0.4924	0.4803	0.9037
Małopolskie	0.5849	0.7501	0.5928	0.8542
Mazowieckie	1.4760	0.9992	1.2675	1.1798
Opolskie	0.5051	0.1247	0.2182	0.6741
Podkarpackie	0.3447	0.1647	0.3175	0.7221
Podlaskie	0.3544	0.1816	0.2414	0.5734
Pomorskie	0.7343	0.3598	0.2670	0.6736
Śląskie	0.8313	0.5722	0.8735	0.8851
Świętokrzyskie	0.4347	0.0811	0.3542	0.6134
Warmińsko-Mazurskie	0.3568	0.0879	0.2102	0.6119
Wielkopolskie	0.7602	0.4955	0.6226	0.7577
Zachodniopomorskie	0.5586	0.1332	0.2052	0.6719

Źródło: Obliczenia własne.

PG – potencjał gospodarki, PN – potencjał nauki, PT – potencjał techniki i innowacji, PI – potencjał intelektualny; [Pawlik 2014, s. 134].

Obserwując kształtowanie się poszczególnych prognozowanych grup potencjału innowacyjnego województw: potencjału gospodarki, potencjału nauki, potencjału techniki i innowacji i potencjału intelektualnego (tab. 3) można wysnuć następujące wnioski:

- Potencjał gospodarki staje się determinantą potencjału innowacyjnego.
- Nadal największy potencjał innowacyjny będzie w woj. mazowieckim. Dystans rozwojowy między woj. mazowieckim, a pozostałymi województwami w tym względzie będzie znaczny.
- Najmniejszy potencjał innowacyjny będzie w województwach: warmińsko-mazurskim, lubuskim i podlaskim. Województwa te w latach 2002 i 2009 charakteryzowały się najmniejszymi potencjałami.

- Na znaczny wzrost potencjału innowacyjnego mają szansę jedynie województwa o silnie rozwiniętym potencjale gospodarki.
- Szczególnymi programami rozwojowymi powinny być objęte województwa: warmińsko-mazurskie, lubuskie i podlaskie.
- Analiza kształtowania się potencjału innowacyjnego w badanych województwach stawia przed gospodarką regionalną wiele nowych wyzwań na najbliższe lata.

Do 2016 r. zdecydowana większość polskich województw będzie odznaczała się wzrostem jednego lub dwóch, rzadziej trzech lub czterech grup tworzących potencjał innowacyjny. Niski poziom potencjału gospodarki w badanych województwach będzie skutkować ich niskim potencjałem innowacyjnym. Można zatem spodziewać się, że wszędzie tam, gdzie w latach 2002 i 2009 r. występował relatywnie silny potencjał gospodarki, także w 2016 r. w tych województwach będzie wysoki potencjał innowacyjny, który będzie niezbędny do rozwoju inteligentnych specjalizacji. Wobec tego w relatywnie złej sytuacji znajdują się województwa wykazujące niski poziom potencjału gospodarki.

Czołowa pozycja woj. mazowieckiego i wysoka pozycja województw: śląskiego, małopolskiego, dolnośląskiego i wielkopolskiego na tle pozostałych województw w zakresie poziomu potencjału innowacyjnego sugeruje, że właśnie te województwa znajdują się na dobrej drodze w kierunku rozwoju inteligentnych specjalizacji i budowy gospodarki innowacyjnej – gospodarki opartej na wiedzy.

4. Specjalizowanie w woj. świętokrzyskim

W pracach nad *Regionalną Strategią Innowacji Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020* wykorzystano w sposób nowatorski różne metody i narzędzia badawcze. W wyniku przeprowadzonych prac uzyskano wiedzę o potencjale innowacyjnym woj. świętokrzyskiego, stanowiącym podstawę do budowania pozycji konkurencyjnej regionu z uwzględnieniem specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych. Przy ich wyznaczaniu nie wystarczyło zidentyfikowanie przewag konkurencyjnych. Należało także określić zależności zachodzące między obszarami rozwoju a kluczowymi dla rozwoju regionu technologiami. Szukano takich branż, które wsparte – dźwigną województwo. Analizowano wiele możliwości, pojawiały się takie, jak *design*, które później odrzucono, gdyż uznano, że w wielu innych regionach pojawiają się takie obszary, a potencjał woj. świętokrzyskiego do tego jest zbyt mały.

Specjalizacje regionalne, w tym specjalizacje inteligentne, bazują na potencjałach endogenicznych i służą podnoszeniu pozycji konkurencyjnej regionu z uwzględnieniem trwałości rozwoju. Działania podjęte w woj. świętokrzyskim w zakresie identyfikacji specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych zostały skoncentrowane na ustaleniu wyjątkowych cech i aktyw regionu, niejasno możliwości uzyskania przewag konkurencyjnych oraz skupieniu regionalnych partnerów i zasobów wokół wizji i wyzwań regionu. Cel strategiczny Strategii Badań i Innowacyjności RIS3 brzmi: *do*

roku 2020 w województwie świętokrzyskim zapanuje kultura sprzyjająca innowacjom, przedsiębiorczości i konkurencyjności, która pomoże stworzyć nowe i trwale miejsca pracy dla wysoko wykwalifikowanych pracowników oraz wesprze wzrost gospodarczy, który będzie szybszy niż średnia krajowa.

24 lutego 2014 r. Sejmik Województwa Świętokrzyskiego jednomyślnie przyjął *Strategię Badań i Innowacyjności (RIS3). Od absorpcji do rezultatów – jak pobudzić potencjał województwa świętokrzyskiego 2014-2020+*. RIS 2014-2020+ stanowi integralną część porządku strategicznego wyznaczonego przez *Strategię Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego (SRWŚ) do roku 2020*. SRWŚ wyznacza główne kierunki rozwoju województwa i wskazuje na istniejące ekonomiczne potencjały. Celem RIS3 jest dalsze rozwinięcie tych potencjałów przez wybranie inteligentnych specjalizacji, które pozwolą na zwiększenie efektywności wsparcia publicznego udzielanego dla rozwoju innowacji, związanych z nowymi technologiami i przyspieszenie rozwoju gospodarczego województwa. Obecnie wybrane są cztery obszary gospodarki stanowiące inteligentne specjalizacje woj. świętokrzyskiego: **sektor metalowo-odlewniczy, zasobooszczędne budownictwo, turystyki zdrowotnej i prozdrowotnej, nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo spożywcze**, które są wspierane przez trzy obszary horyzontalne: **technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT), zrównoważony rozwój energetyczny oraz branżę targowo-kongresową** [*Strategia RIS3 2014*].

Wybór inteligentnych specjalizacji ma być sposobem na bardziej efektywne wydanie środków publicznych, tak aby zwiększyć wpływ sektora B+R i innowacji na istniejące przewagi konkurencyjne i przyczynić się do szybszego rozwoju. Opracowanie strategii RIS3 zgodnie z koncepcją „inteligentnej specjalizacji” było warunkiem wstępnym (warunek *ex-ante*) do otrzymania finansowania z UE. Gdyby warunki te nie zostały spełnione, konieczne byłoby podjęcie działań naprawczych w okresie 2014/2015. Województwo świętokrzyskie otrzyma ponad 1,3 mld euro w okresie 2014-2020, z całej puli zarezerwowanej dla Polski w wysokości 72,9 mld euro, w tym ok. 10 mld euro na programy wspierania innowacji na szczeblu krajowym i regionalnym. Nowe środki unijne zostaną wprowadzone do gospodarki województwa głównie za pośrednictwem Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO), który jest jednym z najważniejszych instrumentów leżących w gestii regionu do dysponowania środkami na innowacje w latach 2014-2020.

Strategia Badań i Innowacyjności (RIS3) ma charakter dokumentu wskazującego ogólne obszary wymagające szczególnej interwencji Samorządu Województwa Świętokrzyskiego i jednostek wdrażających lub realizujących założenia *Strategii* w sferze innowacji na terenie całego regionu. W dokumencie tym określone zostały jedynie przykładowe kierunki działań, których realizacja przyczyniłaby się do realizacji wskazanych celów operacyjnych, a te z kolei przekładałyby się na cel strategiczny RIS3. Sama w sobie *Strategia* nie zakłada również konkretnych inicjatyw i przedsięwzięć, które mogłyby być realizowane w jej ramach, a tym samym nie wskazuje usytuowania,

rodzaju i skali tych przedsięwzięć, które w jakikolwiek sposób mogłyby negatywnie wpłynąć na zrównoważony rozwój województwa czy ochronę środowiska.

Zakończenie

Proponowane specjalizacje polskich województw powinny być poparte niezbędnymi potencjałami do ich rozwoju (potencjałem gospodarki, potencjałem nauki, potencjałem techniki i innowacji i potencjałem intelektualnym). W tym celu należy określić deficyty potencjałów i sposoby ich nadrobienia. Może to spowodować zakwestionowanie celowości inwestowania w niektóre proponowane przez urzędy marszałkowskie specjalizacje. Tego typu prawdopodobne działania mogą być ważne w kontekście uzyskiwania środków z programów operacyjnych. Obecnie idee inteligentnych specjalizacji są analizowane przez województwa, ministerstwa, instytucje zewnętrzne, które interpretują intencje różnych szczebli administracji. Zapewne jeszcze wiele z inteligentnych specjalizacji czeka na definitywne rozstrzygnięcie w obszarze liczby, rodzajów, źródeł finansowania czy poziomów odpowiedzialności. Wdrożenie koncepcji inteligentnych specjalizacji musi być poparte zmianami dotyczącymi struktur gospodarczych, jakości kapitału ludzkiego i społecznego w, od lat najsłabszych gospodarzo, województwach: lubuskim, podlaskim, warmińsko-mazurskim i świętokrzyskim. Województwa te (por. tab. 2 i 3) znajdują się na końcu wielu rankingów, które charakteryzują ich potencjały.

Identyfikacja *smart specialisations* w woj. świętokrzyskim zapewnia:

- ukierunkowanie wsparcia w ramach polityki i inwestycji na kluczowe, regionalne wyzwania i potrzeby w celu zapewnienia rozwoju opartego na wiedzy;
- siłę gospodarczą zidentyfikowanych aktywów regionalnych;
- wykorzystanie mocnych stron, przewagi konkurencyjnej i potencjału doskonałości regionu;
- możliwość uzyskania trwałych przewag konkurencyjnych rozwoju regionu;
- identyfikację obszarów badawczych w regionie;
- monitoring według inteligentnych specjalizacji.

Prawdopodobnie, identyfikacja inteligentnych specjalizacji w woj. świętokrzyskim będzie sprzyjała partnerskiemu systemowi współzarządzania rozwojem badań i innowacji na poziomie regionalnym przyczyniając się do rozwoju regionu świętokrzyskiego.

Literatura

- Długookresowa strategia rozwoju kraju. Polska 2030*, 2013, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa.
- Dynamiczna Polska 2020*, 2013, *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Dziemianowicz W., Szlachta J., Peszat K., 2014, *Potencjały rozwoju i specjalizacje polskich województw*. Geoprofit, Warszawa.
- Europa 2020*, 2010, MRR, Warszawa.
- European Commission, 2012, *Connecting Smart and Sustainable Growth through Smart Specialisations. A practical guide for ERDF managing authorities*, Brussel, November.
- Komisja Europejska, 2010, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu regionów, Projekt przewodni Strategii Europa 2020 Unia Innowacji, SEC(2010)1161, Bruksela dnia 6.10.2010, COM(2010)546 wersja ostateczna.
- Komisja Europejska, 2012, Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące EFRR, EFS i FS oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, SEC(2011)1141 wersja ostateczna i SEC(2011)11142 wersja ostateczna, Bruksela, 14.03.2012, COM(2011)615 final.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, 2010, MRR, Warszawa.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030*, 2011, MRR, Warszawa.
- Nelson R., Rosenberg N., 1993, *Technical Innovation & National System*, [w:] *National Innovation System*, R. Nelson, N. Rosenberg. Oxford University Press, Oxford.
- Okoń-Horodyńska E., 1998, *Narodowy System Innowacji*. Wyd. AE, Katowice.
- Okoń-Horodyńska E., 2015, *Polityka innowacji w UE: Przerost formy nad treścią?* [w:] *Determinanty rozwoju Polski. Polityka innowacyjna*, J. Kotowicz-Jawor, S. Krajewski, E. Okoń-Horodyńska, (red.). PTE, Warszawa.
- Pawlik A., 2014, *Dystans innowacyjny województw w roku 2016*. Wyd. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce.
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko 2020*, 2012, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”*, 2013, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, 2013, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa.

Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022, 2013, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, 2013, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020, 2012, MRiRW, Warszawa.

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, 2012, MRR, Warszawa.

Strategia Sprawne Państwo 2020, 2013, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa.

Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku a perspektywą do 2030, 2013, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa.

Strategia Badań i Innowacyjności RIS3. Od absorpcji do rezultatów – jak pobudzić potencjał województwa świętokrzyskiego 2014-2020+, 2014, Urząd Marszałkowski, Kielce.

Ustawa z 6 grudnia o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, 2006, Dz.U., nr 227, poz. 1658.